

**ՍՐԲՈՅՆ ԹԵՈՂՈՐՈՍԻ ՄՆԿԻՌ-Ա ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ՝
ԽԱԲՍԵ Ի ԾՆՈՒՆԴՆ ՓՐԿՉԻՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՄԻ
ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ԹԵ ԷՐ ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ԾՆԵԱԼ ԵՂԵՒ
ՄԱՐԴ ՍԵԱՆՉԵԼԵԱԲՔ՝ ՈՉ ՓՈԽԱՏՐԵԱԼ ՅԷՈՒԹԵՆԷՆ,
ԵԹԵ ՄԻ ԵՒ ՆՈՅՆ Է ԵՒ ԱՅՆ ԵՒ ԱՅՍ ԱՍԱՅԵԱԼ, ԵՒ
ՈՉ ՄՏԱԾՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՈՉ ԽՈՐՀՐԴՈՎՔ ԱՆՋԱՏԵԱԼ**

Պայծառ եւ հրաշափառ է¹ մերձակա տաւմիս խորհուրդ. պայծառ է², զի հասարակաց էած³ փրկութիւն, իսկ հրաշափառ, զի բնութեան սահմանի յաղթեցաւ⁴, քանզի ըստ բնութեան զծնունդն⁵ ոչ զիտէ Կոյսն, բայց շնորհ քան⁶ ծնալ եցոյց, կոսութիւնն պահեցաւ եւ մայր արար⁷, եւ զկոսութիւնն ոչ վնասեաց, զի⁸ շնորհք էր: Ո՛ր վնասեմ երկիր եւ բուսոցիչ⁹ պտուղ փրկութեան: Ո՛ր կոյս, որ¹⁰ յաղթեաց դրախտին, որ յեղեմ¹¹, քանզի մա առանց սերման բուսոյց հասկ¹² ի կոյս յերկրէ՝ բողբոջելով տունկ յանգործ յերկրէ¹³: Իսկ այս Կոյս լաւագոյն քան զայն երկիր, զի ոչ զմրգոց¹⁴ բուսոյց¹⁵ ծառս, այլ զգաւազանն Յեսեա պտուղ քաղցրութեան ի փրկութիւն¹⁶ բաշխեալ մարդկան: Կոյս էր եւ¹⁷ այն երկիր, կոյս է¹⁸ եւ այս, այլ մմա բուսուցանել հրամայեաց Աստուած ծառս, իսկ յայսմ Կուսէ ինքն արարչագործն եղեւ ըստ մարմնոյ բոյս¹⁹: Եւ ոչ մա կակղումն ինչ մաիս քան զբուսուցանել ծառոյն ընկալաւ եւ ոչ²⁰ ի ծնընդենէ կոսութեանն վնասեցաւ կոսութիւնն²¹: Կոյս քան զդրախտն փառաւորագոյն եղեւ, քանզի մա յԱստուծոյ մշակեցաւ, իսկ սա ըստ մարմնոյ զնոյն ինքն զԱստուած մշակեաց՝ կամեցեալ ըստ մերում²² բնութեանս խառնիլ: Տեսանե՞ս՝ զիարդ եղեւ հրաշափառ խորհուրդն ի բաց մերժելով²³ զբնութեանն²⁴ սահման: Տեսանե՞ս ի վեր քան զբնութիւն, զի Աստուծոյ զարութեամբն եղեալ: Տեսանե՞ս զԲանն ի վեր քան զբան ծնեալ: Եւ զի է ծնեալն Աստուած յայտ է, յորմէ կոսութիւնն ոչ ելոյծ: Զի որ սոսկ մարմինն²⁵ ծնանի, դադարեալ է²⁶ ի կոսութենէ, այլ վասն զի ծնաւ մարմնով զԲանն Աստուած եւ պահեաց զկոսութիւնն՝ այսու ցուցեալ զինքն Բանն: Իսկ յորժամ քան լուիցեալ²⁷ երեւելապէս եւ գոյեղուտ²⁸ իմացիս²⁹ զնա՝ մի՛ զայս բան, որ ի բերանոյ առ զեղու՝³⁰ Արդ, ծնանի Միածին Որդին Աստուծոյ, որ եւ Բան կոչի՝ ոչ սկիզբն գոյոյ Բանն ի ծնընդենէն եղեալ³¹, այլ ի գոյն³² մարդ՝ սկիզբն արարեալ զծնունդն, քանզի մաիս³³ քան զյափտեանս Բանն Աստուած մշտնջենաւորակից ծնաւորին իւրոյ³⁴: Իսկ վասն զի մարդ վասն մարդկան լինել կամեցաւ³⁵, ոչ փոխադրելով³⁶ յաստուածայնոյ բնութենէն, այլ սքանչելեալք եւ կամելով Աստուծոյ որպէս զսկիզբն լինելոյ մարդ³⁷ ծնունդն ընկալաւ³⁸: Վասն այնորիկ որպէս զմարդ ծնանի եւ որպէս Աստուած Բան զկոսութիւնն պահեաց: Քանզի եւ ոչ մերո³⁹ քան յորժամ ծնանի ապականէ զխորհուրդն եւ ոչ Բանն Աստուած⁴⁰ եւ գոյեղուտ⁴¹ գոյեղէն ի ծնանելն ապականեաց զկոսութիւնն: Արդ, ի վեր քան զսահման բնութեան եղեալն մի՛ իջուցաներ⁴² ի

* A = ՄՄ. ձև. 2594, ք. 198ա-201ա:

B = ՄՄ. ձև. 993, ք. 59բ-62ա:

C = ՄՄ. ձև. 7729, ք. 69-74:

սահման բնութեան զանազանում:

Աքանջելիս ասեմ քեզ, եւ դու մի՛ շարժէր զխորհուրդդ. Աստուած է, որ ծնեալ զկամաւոր ծնունդն՝ ոչ սկսեալ զաստուածութիւն⁴³, այլ Աստուած զոյով իւրացոյց զանծնունդն եւ ոչ ծնունդն կազմեաց զնա Աստուած. որպէս էրն՝ մնաց եւ եղեւ, որ ինչ⁴⁴ ոչն էր: Էառ զծնունդն որպէս տնայրէնութեան սկիզբն: Եղեւ մարդ՝ ոչ փոխադրեալ⁴⁵ ի բնութեանն եւ ոչ շարժեալ⁴⁶ զսահմանն աստուածայնոյ էութեան⁴⁷ «Դու նոյն իսկ ես եւ ամբ քո ոչ պակասիս»^{1*} ասէ աստուածային Գիր, թէ՛ «Դու մնա»⁴⁸ յափտեան^{2*}: Այսու⁴⁹ յայտ առնէ զաստուածայնոյ բնութեանն զանփոփոխութիւնն: Եւ դարձեալ ասէ. «Ես նոյն եմ եւ ոչ փոփոխեցայ»^{50, 3*}:

Արդ, ոչ շարժեալ աստուածայնոյ էութեանն եղեւ մարդ եւ ոչ փոխադրեալ յայլ բնութիւն, քանզի թէ էր փոխադրեալ՝ ոչ էր սքանչելիք⁵¹ եղեալն, եթէ էր բնութեամբն փոխադրեալ⁵² եւ այլ բնութիւն ընկալեալ: Այսպիսի իրաց⁵³ բազում լինի ի մեզ փոխադրութիւն⁵⁴: Այլ այսու սքանչելագործէ Աստուած, զի զոյով, որ ինչ էրն եղեւ, որ ինչ ոչն էր, զոր նշանակեալ⁵⁵ եւս է աստուածայինն առաքեալ ասելով⁵⁶. «Որ ի կերպարանս Աստուծոյ է» ասաց եւ ոչ⁵⁷ եթէ բնութեամբ⁵⁸ երբեմն, զի ցուցցէ զբնութեանն յարամնացութիւնն. «Որ ի կերպարանս Աստուծոյ է ոչ ինչ յափշտակութիւն համարեցաւ զլինելն հաւասար Աստուծոյ»^{4*}: Եւ ոչ եթէ եղեալ երբեմն: Եւ ապա Զինքն⁵⁹ ունայնացուցանէ զկերպարանս ծառայի առեալ: Տեսանե՞ս՝⁶⁰ զհարդ մնաց, որ ինչ էրն եւ Զինքն ունայնացոյց զծառայի կերպարանս⁶¹ առեալ, եւ այսպէս սքանչելագործեալ եղեւ եւ ոչ զբնութիւնն փոփոխեալ⁶²: Կամեցեալ եւ ոչ հարկաւորեալ փոփոխմամբ⁶³ էութեանն, քանզի, որ ինչ եւ⁶⁴ կամի⁶⁵ Աստուած եւ առնէ, թէ եւ ի վեր քան զսահման բնութեան իցէ⁶⁶ եղեալն, քանզի ունի զարութիւն սքանչելագործելն կարել եւ ոչ սահմանի⁶⁷ բնութեան: Վասն այնորիկ է Աստուած եւ ունայնանա ի կերպարանս ծառայի⁶⁸ եւ հաւասարէ Աստուծոյ, եւ մարդ լինի եւ նախ քան զյափտեան եւ ծնեալ⁶⁹ լինի եւ զայսոսիկ սքանչելագործէ զորոս ոչ⁷⁰ զիտէ բնութեանս սահման⁷¹:

Յայսմանէ եւ հեթանոսք յիմարութիւն կարծեն⁷² զխորհուրդն Քրիստոսի⁷³, եւ հրեայք զայթազողութիւն ասեն զխորհուրդ տնայրէնութեանն⁷⁴, զոր եւ Պաւղոս ասէ յայտնապէս: «Մեք քարոզեսցուք զխաչելեալն Քրիստոս հրէիցն զայթազողութիւն եւ հեթանոսաց յիմարութիւն»^{5*}. Վասն է՞ր հեթանոսաց յիմարութիւն⁷⁵. զի «Չնչաւոր մարդ»⁷⁶ ոչ ընդունի զՀոգին⁷⁷ Աստուծոյ, զի յիմարութիւն է նմա^{6*}: Քանզի⁷⁸ ի բնութիւնն դեգերեալ շնչաւոր մարդն⁷⁹ եւ իւրովք բնութեամբն զամենայն խուզեալ զամենայն⁸⁰ զսքանչելիսն Աստուծոյ յիմարութիւն համարի, վասն զի խնդրէ⁸¹ զսահման բնութեան, զի եւ լսելով հեթանոսի, եթէ ընդ փակեալ դուռն եմուտ Քրիստոս ընկալեալ ի⁸² թանձր մարմնի⁸³, որոմ տեղոյ պէտք եմ, ծիծաղի, զի ոչ հաւատայ⁸⁴ սքանչելեացն, այլ խնդրէ⁸⁵ սահման իրացն⁸⁶: Եւ լսելով⁸⁷, թէ Կոյս ծնաւ եւ մնաց կոյս, եւ յիմարութիւն համարեալ⁸⁸ զքանն՝ ոչ ուսեալ հաւատով⁸⁹ սքան-

1* Սղմ. ՃԱ 28:

2* Բարութ Գ 3:

3* Մաղար. Գ 6:

4* Փիլիպ. Բ 6:

5* Ա Կորնթ. Բ 14:

6* Ա Կորնթ. Բ 14:

չելեացն Աստուծոյ: Ապա ուրեմն լսելով անփոխադրապէս^{90*} եղեալ մարդ զԱստուած ան-
մարթ Բամարելով զասացեալն բնութեամբ⁹¹ փոխադրութիւն: Եւ աստանար խնդրեմք
զինքն⁹² ունայնամալ ասի եւ ոչ ի բաց ընկենով զլրութիւն աստուածութեանն, վասն որոյ եւ
ասէ՛⁹³. «Մեք քարոզեցուք զխաչելեալն Քրիստոս հրէիցն զայթազողութիւն եւ հեթանոսաց
լիմարութիւն»^{7*}: Վասն է՞ հեթանոսաց⁹⁴ յիմարութիւն. զի եթէ սոսկ մարդ Բամարեալ⁹⁵
խաչեցաւ ոչ ումեք թուեսցի յիմարութիւն⁹⁶ ըստ բնութեան եղեալն, զի եթէ զոր բնատրեալն է
կրեաց զիա՞րդ թոփ պատմութիւն յիմար⁹⁷, այլ վասն զի զՔրիստոս ասէ խաչեալ քարո-
զեմք, զոր դարձեալ ասեմք Աստուծոյ զարութիւն, եւ Աստուծոյ իմաստութիւն^{8*}, որպէս
զխաչեալն քարոզեմք⁹⁸ իմաստութիւն Աստուծոյ յիմարութիւն թուիմք⁹⁹ հեթանոսաց, որք
ոչ զիտեն հաւատալ սքանչելեացն¹⁰⁰ Աստուծոյ¹⁰¹: Վասն զի ոչ ինչ, յորոյ ապրեցուցանէ
զմարդ, թշնամանէ զԱստուած: Ապա այսոյիկ ցուցեալ ոչ չարչարելի. այլ մարդասէր, այլ
մարդոյ կիրս ոչ եթէ հպեցուցանեմք¹⁰² յԱստուած, ապա ուրեմն¹⁰³ եւ ոչ ապրեցուցանել
ասեմք Նորա չարչարանաւք զմարդն եւ ոչ խաչին լուծանել զզարութիւն բանաբարկոյն,
եւ ոչ զմեղս մեր բեւեռեալ ի խաչին եւ ոչ իմովք չարչարանաւք բժշկեալ զմարդկան վէրս
եւ ոչ մահուն ասես խափանել զմահ, քանզի եթէ ոչ իւրացոյց զձեր չարչարանսն Աստուած՝
ուստի՞ չարչարանաւքն Քրիստոսի այսքան ուղղութիւն եղեն¹⁰⁴ զարութեան, եւ զիա՞րդ ի
բաց բառնայ¹⁰⁵ մահուամբ զմահ, եթէ ոչ իւր արար զայն Աստուած:

Այլ¹⁰⁶ այսոքիկ չարչարանք իւր եղեալ Աստուծոյ եւ զարութիւն այսքան ուղղութեանց
յԱստուածութենէ անտի եւ զէութիւն Աստուածութեան ոչ վնասեալ յիւրում անչարչարու-
թեան կացեալ միշտ¹⁰⁷: Քանզի զիա՞րդ բեւեռեցաւ ի փայտին, որ հակառակ մեր ձեռա-
գիրն մեղաց¹⁰⁸ ջնջեաց¹⁰⁹ եթէ սոսկ մարդ Բամբերեաց խաչի: Եւ զիա՞րդ խաչին զմեղս
խաչեաց եւ կամ մահուամբ զզարութիւն մահու¹¹⁰ ելոյծ, եթէ ոչ զայսոսիկ եղել¹¹¹ Աստուած:
Եւ¹¹² ի մնանէ զարութիւնն եւ յիւրացուցանելն զմեղս ոչ չարչարեալ բնութեամբն: Ջայս եւ
նշանակելով Պաղոս ասէր, եթէ ոչ որ յիշխանաց աշխարհիս այսորիկ ծանեաւ գտէրու-
նական չարչարանացն խորհուրդ, զի «թէ էր ծանուցեալ ոչ արդեւ զՏէրն փառաց ի խաչ
հանէին»^{9*}: Վասն այսորիկ ասեմք մնալ մնա, որ ինչ էրն եւ լինել, որ ինչ ոչն էր: Քանզի,
էութեամբ մնալով, որ ինչ էրն, ընկալաւ զչարչարանսն միատրեալ զինքն ընդ չարչարե-
լոյն բնութեան. հնազանդ եղել եւ¹¹³ զթագաւորութիւն ոչ առեալ ի բաց, եղել մարդ՝ մնացեալ
Աստուած. եւ Բանն անմարմին գոյով բնութեամբ անայլայլապէս եղել մարմին զիա՞րդ եւ
զի՞նչ արիւնական ոչ որպէս դու զմտաւ կարես ածել, այլ որպէս նա սքանչելագործելն է
բաւական: Քանզի յորժամ սքանչելիս ասացից քեզ¹¹⁴ ի բաց թող զյածումն խորհրդոցդ, զի
նշանք եւ արուեստք Աստուծոյ հաւատովք¹¹⁵ զարանան եւ ոչ բանիւք խուզին¹¹⁶: Քան-
զի¹¹⁷ եւ ոչ այլ ինչ ի սքանչելեաց ըստ սահմանի մերում է, այլ սակայն եղել իւրաքանչիւր
ինչ, թէ եւ միտք մեր հասու ոչ են իրիւն¹¹⁸: Ջայսոսիկ մոզքն խոստովանեցին¹¹⁹ աստեղբն
հաւատացեալ եւ ոչ քննեալ¹²⁰ զբնութիւնն. բարբարոսքն ընդունին զսքանչելագործութիւնն
հաւատովք¹²¹ եւ դու որ հաւատացեալդ ես, անհաւատ լինիս ի մարդկային խորհուրդս ան-

* Չիք ՆԱԸ:

7* Ա Կորնթ. Ա 23:

8* Ա Կորնթ. Բ 8:

9* Ա Կորնթ. Բ 8:

կեալ: Ի Քաղդէ[ա]ցոցն լեալք որպէս ասէ Աւետարանիչն¹²². Եւ նոքումքք ընծայեալքն¹²³ ընկալան զխորհրդոյն զարութիւն¹²⁴ բարբարոսացն բարոք տեսեալ, վասն զի¹²⁵ երիս տեսակս ընծայից¹²⁶ մատուցիւ¹²⁷ ոսկի, կնդրուկ, եւ զմոռս. ոսկի՝ զի Թագաւոր էր պատուեալն¹²⁸, կնդրուկ՝ զի Աստուած էր ծնեալն: Քանզի զայսոսիկ մատուցանէին ըստ սովորութեանն ի նոցանէ¹²⁹ կարծեցեալ¹³⁰ աստուածոցն: Մատուցանէին եւ զմոռս զչարչարանս մահու¹³¹, որպէս վարկանիմ, նշանակելով այսոսիկ¹³²:

Տեսանես¹³³ զհարդ մոգք ծանեան, եթէ Աստուած մնաց եւ մարդ եղէ՝ ընկալեալ զմահ, քանզի եղեւ, որ ինչ մեքս, զի մերովս¹³⁴ վերացուցէ զբնութիւնս առ Իւր պատիւն: Վասն զի¹³⁵ միաւորութիւն զայս առնէ զմիոյն ի միւսն հպացուցեալ: Վասն այսորիկ Աստուած գոլով մարդ եղեւ, զի եւ մարդն եղիցի Աստուած: Եւ միաւորութեամբս այսոսիկ առ աստուածայինն փառս ելեալ¹³⁶, որպէսզի մի եւ զնոյն գոլ աստուածաբար փառաւորեալ եւ չարչարեալ մարդկաւրէն: Եւ զայսոսիկ խոստովանեցին ընդ մեզ ամենեքեան, որք զմիաւորութիւն խոստովանին Աստուածութեանն եւ մարդկութեան: Քանզի միաւորեալն ոչ եւս երկու, այլ մի անուանի: Իսկ դու, որ¹³⁷ մտածութեամբ բաժանես եւ զհրաքանջիւր ոք առանձին տեսանես եւ ի բաց լուծանես զմիաւորութիւն եւ քանզի¹³⁸ անմարթ է համագամայն պահել զմիաւորութիւն քան զհրաքանջիւր ոք առանձին տեսանել, այլ միաւորեալն¹³⁹ անլուծանելի է. մի եղեւ եւ ոչ եւս կոչի երկուս¹⁴⁰: Այլ¹⁴¹ մտածութեամբ միայն բաժանես, ասէ ապա ուրեմն եւ մտածութեամբ զմիաւորութիւն բաժանես, քանզի եթէ մեկնես զմիւսն միւսոյն, այսոսիկ եւ զմիաւորութիւն հատէր:

Ընդէ՞ր լուծանես զտնարէնութիւն փրկական՝ երկուս իմանալով եւ զմիաւորութիւն արհամարհելով: Որպէս եւ մեծն Պաւղոս ասաց¹⁴², զի «Յիսուս Քրիստոս երեկ եւ այսաւր նոյն եւ յաւիտեան»^{10*}: «Երեկ եւ այսաւր»¹⁴³ ասաց սկիզբն ժամանակի առեալ¹⁴⁴, «նոյն եւ յաւիտեան»: «Մի եւ զնոյն» ասելով յաւիտեանական Աստուած եւ ի ժամանակի սկսեալ մարդ, զի խոստովանեցուք զնոյն Ինքն Աստուած եւ մարդ. է ինչ, որ գոլով¹⁴⁵ յառաջագոյն եւ է ինչ, որ գոլով յետոյ: Այլ զհա՞րդ եղեւ, ասէ¹⁴⁶ մեծածինն¹⁴⁷ ծառայ¹⁴⁸ մնաց, որ ինչ էրն եւ եղեւ, որ ինչ ոչն էր: Արդ,¹⁴⁹ կամիս զայս ուսանել, զի եղեւ եւ¹⁵⁰, եթէ զհարդ եղեւ, որ սքանչելագործեացն¹⁵¹, նա եւ եթ զիտէ եւ ոչ դու¹⁵² կարես ասել ինչ, եթէ զհարդ եզիպտացոցն զեւտ¹⁵³ արիւն եղեւ զՆեղոս¹⁵⁴. եղեւ որ ինչ ոչն էր, մնաց, որ ինչ էրն: Ասա¹⁵⁵ ինձ զեղանակն, այլ ոչ ունիս ասել, զի սքանչելիք Աստուծոյ եմ, ի բաց մերժեալ¹⁵⁶ զխորհրդոյն¹⁵⁷: Զհա՞րդ լոյսն¹⁵⁸ ցեզիպտոս եղեալ խաւար եւ լոյսն¹⁵⁹ ոչ շիջեալ, այլ մնացեալ, որ ինչ էրն, քանզի տիւ էր իսրայելացոցն. եւ պայծառ էր նոցա¹⁶⁰ լոյսն, իսկ¹⁶¹ եզիպտացոցն լոյսս այս եղեւ¹⁶² խաւար¹⁶³, յայսմանէ¹⁶⁴ եւ ոչ փոխադրեալ եւ այն զի ոչ ինչ կրեալ լուսոյն եղեւ խաւար¹⁶⁵, սքանչելագործեալ Աստուծոյ եւ սահմանի բնութեանն ոչ անսացեալ:

Արդ, զհա՞րդ ջուրն Նեղոսի, մնացեալ ջուր, լինի արիւն, կամ զհա՞րդ յիւրում բնութեանն մնացեալ¹⁶⁶ լոյսն լինի խաւար¹⁶⁷: Քանզի¹⁶⁸ այս ոչ ապականեալ, այլ այն¹⁶⁹ լինի, եւ զի ոչ ապականեցաւ¹⁷⁰ բնութիւն ջրոյն, յայտնէին¹⁷¹ զայս երբայեցիքն ունելով զնա ընպէլի, այլ մնա¹⁷² յիւրում բնութեան պայմանի եւ լինի¹⁷³ արիւն մինչ ոչն էր ի վեր քան զբանցուցեալ Աստուծոյ զսքանչելիսն¹⁷⁴: Կամ զհա՞րդ ի Բաբելոնյն ի բոցն¹⁷⁵ եղեւ երից ման-

10* Երր. ԺԳ. 8:

կանցն ցաւ, քանզի բոց¹⁷⁶ էր եւ ցաւ եղեւ: Եւ¹⁷⁷ երկոքին այսոքիկ յայտնէին¹⁷⁸ ներգործութեամբն, եւ զի ցաւ էր երեւցուցանեն երեք մանկունքն զովացեալք այսոիկ: Իսկ զի եւ բոց էր զայս¹⁷⁹ այրեցեալք յայտնեն բաբելացիքն¹⁸⁰: Տեսանեն՝ զհարդ մնաց հուրն հուր եւ ցաւ եղել¹⁸¹, ոչ մնաց¹⁸² երկու իրք եւ ոչ երկուս բնութիւնս, այլ մի եւ նոյն է տեսեալն¹⁸³, քանզի որ էրն բոց եւ ցաւ ոչ փոխադրեալ բոցոյն¹⁸⁴: Եւ զայս բաբելոնացիքն յայտնեն¹⁸⁵, եթէ մնաց, որ ինչ էրն եւ զի ցաւ եղել¹⁸⁶, վկայեն արդարքն:

Արդ, մի հարցանէր ցիս զԱստուծոյ բնութեանն զսքանչելեացն¹⁸⁷ յեղանակ: Բանզի¹⁸⁸ դարձեալ ասացից քեզ զսքանչելիսն, զի եղեն, Աստուծոյ թողջիդ գիտել զսքանչելեացն սահման, եւ զայսոսիկ սքանչելագործէ Աստուած եւ զբոցն փոխադրեալ ցաւ առնէ՝ ոչ փոխադրեալ զբոցն ի ցաւ՝ կամելով լուծանել զբոնաւորին վճիռ եւ վրէժխնդիր լինել, որոց ի պատէին եւ զբարբառոսն հրկեզ առնել¹⁸⁹: Եւ սքանչելագործէ զայսպիսիս զհուրն պահեալ յիւրումն եւ ցաւ ցաւեալ¹⁹⁰: Եւ զայս արարեալ, զի ապրեցուցէ զերիս մանկունսն: Իսկ զի ապրեցուցէ զաշխարհս¹⁹¹ յերկբայիս, եթէ մնացեալ նոյն ինքն¹⁹² Աստուած եղեւ մարդ վասն փրկութեան մարդկան. զբնութեան¹⁹³ կարաւտ եղեւ եւ, փոխադրեալ հուր, մնաց եւ եղել ցաւ¹⁹⁴: Եւ դու ասես, եթէ ոչ մնա Աստուած եւ լինի մարդ, քանզի զբնութիւն մեր ապրեցուցանել¹⁹⁵ կամեցաւ¹⁹⁶ Աստուած ոչ ի ձեռն այլոց, այլ ինքեամբ կազմէ¹⁹⁷ զփրկութիւն մեր: Բանզի¹⁹⁸ ամենայն արարածք տկարանային առ ի փրկութիւն մեր ունողացս այսքան չարութեան եւ մոլորութեան ունակութիւն, քանզի երկեան տոլորութիւն չարութեան փոխանակ բնութեան եղեւ ի բաց մերժեալ զբնութիւն¹⁹⁹: Մարգարեանայր մարգարէ²⁰⁰, այլ տկարանայր Բանն ի չարութեանէն յաղթեալ²⁰¹: Հրեշտակք պաշտամեալք լինէին մեզ ի²⁰² փրկութիւն: Եւ²⁰³ վկայէ մեծն Պաւղոս ասելով վասն հրեշտակաց, եթէ՝ «Ամենեքին հոգիք հարկաւորք ի սպասաւորութիւն առաքեալք²⁰⁴»¹¹: Վասն որոյ հանդերձեալն էաք²⁰⁵ ժառանգել զփրկութիւն: Հրեշտակք²⁰⁶, որ լաւագոյն են բնութեամբ, պաշտամեալ լինէին զփրկութեանս մերոյ: Այլ²⁰⁷ ոչ ապրէր մարդս ընդ չարութեան փութացմամբ անկեալ տկարանային ուրեմն ամենայն մարդոյս փրկութիւն²⁰⁸, քանզի չարութիւն չարացս փութայ յաղթել բարեացն: Ոչ զի յաղթի Աստուած, այլ զի կամաց անձնիշխանութեան հրամայէ զառաքինութիւն ոչ հարկաւ մղել յուղորութիւն եւ ոչ ակամա քարշել յառաքինութեան, զի քո կամել զառաքինութիւն կամաւք քո քեզ արասցէ զայն ի կանգնումն: Այս ի զի²⁰⁹ մարգարեքն յաղթեալ լինէին եւ արեւքն ոչ զարեւին եւ վարդապետք տկարանային²¹⁰, եւ հրեշտակացն փոյթ վրիպեալ լինէր, վասն զի կամք մարդոյն²¹¹ ոչ հետեւէին բարոյն: Ինքն՝ բնութեան Արարիչն²¹² վերստին կանգնել կամելով զայ ոչ ճայթմամբ եւ որոտմամբ որպէս զԱստուած զարմացուցանել զլսելիս եւ ոչ մեզ եղեալ զիւրեալ եւ հրազգեստ ցուցեալ ի միգին, ոչ փողոյ հնչմամբք զլսողսն զարմացուցեալ, որպէս երբեմն հրէիցն երեւեցաւ՝ առ արկանելով ապերախտիցն: Արդ, ոչ ի բաց հրաժարեցուցանել զծառայն, այլ յաւէտ, զի շնորհիւ եւ բարերարութեամբ առ ինքն կոչէ: Վասն այսորիկ ոչ զայ թագաւորական փառաւք, ոչ պարաւորութեամբ²¹³ հրեշտակապետաց եւ ոչ զարաւք հրեշտակաց, քանզի ոչ կամի ի բաց մերժել զփախուցեալն զխոյս տուեալն²¹⁴ ի Նորայոց արինացն²¹⁵: Այլ զաւանանցունց Տէրն եւ ծառայի կերպի զաղքատութիւն զգեցեալ²¹⁶, զի մի ի բաց փախուցէ

գմեզ²¹⁷ յամյայտ տեղոջ յայտնի²¹⁸: Եւ ծնանի յաղքատ Կուսէ, ամենայն ինչ աղքատ, զի լոռութեամբ որսասցէ առ ի փրկութիւն զմարդն: Ջի եթէ էր փառաւք ծնեալ²¹⁹ եւ հարստութեամբ բազմաւ եկեալ ասէին արդեւք անհաւատքն եթէ հարստութեանն ծախք գործեցին զփոխադրութիւն²²⁰ տիեզերաց: Եթէ²²¹ զմեծ քաղաքն էր ընտրեալ՝ զՀռովմ զարութեամբ քաղաքականացն համարեալ լինէին զփրկութիւն մարդկան²²²: Եթէ որդի թագաւորի էր եղեալ՝ պատուոյն սակս գրէին զաւգուտն: Եթէ արեւնադրի²²³ էր եղեալ²²⁴ որդի՝ ի նոցունց իսկ²²⁵ յարինադրացն²²⁶ համարէին զայն: Այլ զի՞նչ առնէ զամենայն ինչ աղքատ եւ անարգ, յամենայնի փոքր եւ անյայտ ազգաւ²²⁸, զի Աստուածութիւնն միայն²²⁹ ծանիցի զարդարեալ զտիեզերս: Վասն²³⁰ այնորիկ²³¹ աղքատ առնու մայր եւ²³² աղքատագոյն զաւառ, եւ կարաստ ընչից լինի եւ²³³ կարաստութիւնն յայտնեցէ²³⁴ քեզ մտորն, քանզի ոչ գոյով²³⁵ մահիճս, ուր դիցէ զգլուխ իւր Տէրն, ի մտոր եղաւ, եւ լինի պիտոյիցն կարաստութիւն՝ բարոք մարգարէութեանն Աշանակ, քանզի²³⁶ ի մտոր եղաւ Աշանակելով, թէ անբանից եղիցի կերակուր, քանզի Բանն Աստուծոյ յինքն քարշէր զմեծամեծս եւ զտնանկս զբանեղս եւ զծանրալեզուս աղքատութեամբ ծնեալ եւ ի մտոր եղեալ տեսանես, թէ զիա՞րդ պիտոյից կարաստութիւն, մարգարէութիւն գործեաց եւ աղքատութիւն զվասն մեր աղքատնեցեալն բարիոք մատչելի ցուցանէր ամենեցուն, քանզի ոչ ուրուք երկուցեալ ի բազում յոյժ հարստութենէն Քրիստոսի ոչ իշխեցեալ համարձակել ոչ ոք մատչել առ նա որպէս թագաւոր արգելոյր: Այլ հասարակաց երեւեալ եւ աղքատ եղ Ջինքն ամենեցուն ի փրկութիւն, քանզի ի մտոր դնի Բանն Աստուծոյ միջնորդութեամբ մարմնոյ, զի համարձակութիւն ունիցի բանաւոր եւ անբան հաղորդ լինել փրկութիւնագործ կերակրոցն: Ջայս եւ մարգարէն յառաջագոյն աղաղակէ՝ զմարդոս այսորիկ պատմելով զխորհուրդ: Եւ ասէ. «Ծանեաւ եզն զստեղծիչ իւր եւ էշ զմտոր Տեառն իւրոյ, բայց իսրաւէլ Ջիս ոչ ծանեաւ եւ ժողովուրդս իմ Ջիս ի միտ ոչ էառ^{12*}», քանզի թէ պարզագոյն էր բանիս միտք, եւ ցուցանէ զհրեայսն, քան զանբանսն ապերախտագոյնս: Այլ իմա թէ եւ զայս յայտնել մտոր ցուցեալ Տեառն, յորոյ վերայ ինքն եղեալ կերակուր անբանագունիցն եղեւ, քանզի ոչ անսահմանաբար ասէ զայս մարգարէն, այլ մտոր ասէ յաղիս այսոյիկ սահմանեցելով զայս զմտոր վարկանիմն Աշանակել, բայց զայսոսիկ իմաստասիրեցէ, որ ոք կամիցէ պէս-պէս տեսութեամբք աստուածայնոց գրոց զարգացեալք: Իսկ մեք ցուցաք, եթէ²³⁷ աղքատացաւ վասն²³⁸ մեր մեծատունն Աստուածութեան սահմանաւ՝ դիրքմբռնելի ամենեցուն արարեալ զփրկութիւն, զի մեծն Պաւղոս ասէ²³⁹, թէ «վասն մեր աղքատացաւ, որ մեծատունն էր, զի մեք նորա աղքատութեամբն ճոխասցուք²⁴⁰»^{13*}: Եւ զիա՞րդ աղքատացաւ վասն մեր: Ասասցեն, որք ի բաց որոշեն զանձինս ի բանէն Աստուծոյ²⁴¹ եւ զմիաւորեալն մեկնէն յիշմամբ բնութեանց, որք երկուս իմն ասեն զՔրիստոս եւ միայն մտածութեամբք ածեալ առ պատասխանատրութիւնսն²⁴²: Ո՞վ²⁴³ էր հարուստն, ասա ինձ, զիմս սնանկութիւն²⁴⁴ աղքատացեալ արդեւք, երեւեալ մարդ, զոր դու որոշես յԱստուածութենէն: Այլ ոչ երբէք եղեւ նա մեծատուն, եւ զի՞նչ էր մեծացեալն, որ վասն մեր եղեւ տնանկ: Աստուած, ասէ, որ²⁴⁵ մեծացուցանէ զարարածս, ապա ուրեմն Աստուած եւ տնանկ եղեւ իւր²⁴⁶ տնանկութիւն զերեւցելոյն արարեալ, քանզի նա եւ հարստացուցանէ աստուածութեամբն, եւ վասն մեր

12* Եսայի Ա 3:

13* Բ Կորնթ. Ը 9:

տնանկ եղե՛²⁴⁷ քանզի ոչ գմարդն ասես հարստանալ, որ տնանկն էր բնութեամբ եւ ընչիւք եւ ոչ գհարստացուցիչն Աստուածութեան՝ պատուով տնանկանալ ասես՝ ոչ հպեցուցեալ մնա՛²⁴⁸ գմարդկայինս: Վասն այսորիկ եւ առաքեալ միատրեղով զփառս Աստուածութեան ընդ մարդկայնոցս կրից ոչ մտածութեամբք անջատեալ եւ ոչ բանիւք գմիատրեալն որոշել կամեցեալ զձոյն իմքն ասաց մեծանալ Աստուածութեամբն եւ աղքատանալ կրիւք: Եւ է՛²⁴⁹ ինչ որ վասն իմքեան գոլ եւ է ինչ գոր վասն մեր կրեալ: Իսկ թէ որ հարստացուցանէ Աստուածութեամբն եւ աղքատանայ գմարդկան աղքատութիւնս՝ զիա՞րդ եւ ոչ կրէ զայլսն միանգամայն մարդ կամեցեալ լինել վասն մարդասիրութեան: Այլ այսոքիկ այսքան՝²⁵⁰ Բայց դու տես ինձ զաղքատիս՝²⁵¹ գտուն հարստացուցչին զերկինս. Տե՛ս գմտւրն՝²⁵² վերայ քերովքից մատաղիս՝²⁵³: Տե՛ս զխանձար[ը]խաք պատեալն՝²⁵⁴ զկապաւղն զխորութիւն ծովու աւազով՝²⁵⁵: Տե՛ս մերքին աղքատութեամբն զվերստիս հարստութիւն մորա եւ զմտաւած զշնորհս՝²⁵⁶ քանզի այսպէս տեսցես զշնորհսն եւ՝²⁵⁷ զմեծութիւն մարդասիրութեան՝²⁵⁸ մորա: Եթէ զայսքան զխոնարհութիւն Աստուծոյ զմտաւածցես, զի ի միմն տնանկութեան՝²⁵⁹ հարստութիւն Աստուծոյ ցուցեալ: Աստղն՝²⁶⁰ մոգուցն յայտնեալ զտնանկն եւ զբարբարոսն ածեալ ի մտւր աղքատիս՝²⁶¹: Այլ՝²⁶² եւ հրեշտակք խնդրութեամբ զսա պատուեմ՝²⁶³ զտնանկս հոփուացն երգելով զհարստութիւն Աստուածութեան Նորա՝²⁶⁴, եւ մոգքն երեւեցելոյ մնա մատուցանեն կնդրուկ որպէս Աստուծոյ՝ որոշեալ զբնութիւնն ի բնութենէն եւ ոչ մտածութեամբ հատեալ զմիատրեալն միանգամ՝²⁶⁵ սքանչելեալք՝ զերեւեալն տեսեալ Աստուած, մատուցանէին՝²⁶⁶ զկնդրուկն մովին պատարագաւ ի զաստուածային պատին մշամակելով՝²⁶⁷: Այլ՝²⁶⁸ եւ ոչ հրեշտակք զծնեալն Աստուած Բան որոշեն մի՝ զձոյն տեսեալ երեւեալ եւ միաբան գոչէին ասելով. «Փա՛ռք ի բարձունս Աստուծոյ» եւ ոչ այլ ինչ գոլ ընդ քեզ ասել վասն այսորիկ եւ ի խանձարարոյի՝²⁶⁹ եւ ի հրեշտակաց փառաորի ի մտւր կայ եւ աստեղք անտարանի՝²⁷⁰ ոչ աստեղ՝²⁷¹ իջեալ առ մոգսն, քանզի՛ եւ ոչ զտեղիսն փոխեն՝²⁷² աստեղք, այլ՝²⁷³ վասն զի քաղդէացոց աշխարհն՝²⁷⁴ բազումս՝²⁷⁵ ունէր շարժմանց՝²⁷⁶ աստեղաց զգուշացելոցն՝²⁷⁷, զի վերին զարութեանցն առաջնորդելով՝²⁷⁸ մոգուցն աստեղք՝^{278ա} առ տեսակաւ՝²⁷⁹, զի յորմէ ուսան քաղդէացիքն, ուսուցին՝²⁸⁰, գոր՝²⁸¹ ոչն զիտէին աստեղագիտութեամբ՝²⁸²: Եւ՝²⁸³ զգուշացեալ մոքաք աստեղք զՔրիստոսին ուսուցին զխորհուրդն՝²⁸⁴: Եւ զի ոչ էր աստղ, այլ զարութիւն հրեշտակական, որ առաջնորդէր բարբարոսացն առ բարեպաշտութիւնն: Ինքն՝²⁸⁵ Աւետարանիչն յայտնէ զաստղ զսա՝²⁸⁶, որ ի տուրնջեանն երբեմն երբեմն՝²⁸⁷ երեւեալ ասէր՝²⁸⁸ եւ երբեմն ծածկեալ, այլ եւ առաջնորդեալ մոգուցն ասէր եւ անդ մոսա ի Բեթղէմ երթալ, գոր ոչ որ արդեք ասիցէ ի սովորական աստեղաց ունէր՝²⁸⁹, այլ՝²⁹⁰ զարութիւն իմն էր երկնային՝²⁹¹ աստեղ ձեւով երեւեալ աստեղագիտաց՝²⁹²: «Եւ եկեալ եկաց՝²⁹³ ի վերայ տեղոյն՝²⁹⁴, ուր էր Մանուկն»:

Չաստեղէն՝²⁹⁵ ասացեալ զարութիւն իմն գոլ զերեւեալն մշամակելով հաւաստեալ, քանզի որ, յորոց յերկինս կարգելոց աստեղք յայտնեցաւ ի վերայ մանկան ուրուք՝²⁹⁶ կացեալ. վասն զի հեռաւորութեան երկայնութիւն զաչացն գողացեալ դատողութիւն ոչ զկայս եւ զշարժուն աստեղաց առնէր՝²⁹⁷ յայտնի զգայարանացն՝²⁹⁸: «Եկաց», ասէ, ի վերայ տեղոյն՝²⁹⁹, ուր էր Մանուկն՝³⁰⁰: Ապա ուրեմն՝³⁰¹ թողլով զբարձունս՝³⁰² երեւեալն՝³⁰³ աստղն խոնարհագոյն եղեալք, զի կայիւք ցուցանէ զթագաւորին ծնունդն՝³⁰⁴, քանզի որպէս զթագաւոր խնդրէին զմա մոգքն զթագաւորին հարցանելով ծնունդ՝³⁰⁵ եւ ընդ հրեայսն հարցանե-

լով³⁰⁶։ «Ուր է, որ ծնալ թագաւորն հրէից, զի³⁰⁷ տեսաք զաստղն Նորա յարեւելս, եւ եկալք երկիր պազանել մմա յայտնեցելոյն³⁰⁸»^{14*}։ Եթէ թագաւոր խնդրես, ո՛վ մոգ³⁰⁹, է՞ր աղագաւ որպէս Աստուծոյ կնդրուկս մատուցանես³¹⁰։ Այլ զիտեմք Թագաւոր եւ Աստուած ծանեա³¹¹։ Վասն այնորիկ ոսկի մատուցանես³¹² Նմա եւ կնդրուկ ընծայիքն համանգամայն³¹³ Աստուած եւ Թագաւոր զնա³¹⁴ մշանակելով։

Այլ սա, որ յայնժամ զմոզան շարժեաց անճառելի³¹⁵ զարութեամբ առ բարեպաշտութիւն ի պայծառս յայս ժողովեաց զմեզ ի տաւան³¹⁶, ոչ եւս ի մտոր եղեալ, այլ ի վերայ փրկականս այտորիկ սեղանոյ կալով³¹⁷, քանզի այն մտոր սեղանոյ այտորիկ լինի³¹⁸ մայր, վասն այնորիկ³¹⁹ ի մմա դնի, զի ի սմա կերակրեսցի³²⁰ եւ եղիցի հաւատացելոց փրկութեան կերակուր, այլ մտորն զպայծառս³²¹ զայս³²² եցոյց սեղան։ Իսկ կոյսն զդասս զայտոսիկ կուսութեանց բուսոյց։ Իսկ Բեթղէմի մանկան³²³ անարգութիւն զերեւելի տաճարս զայտոսիկ եցոյց։ Իսկ խանձարրաւքն այժմուս³²⁴ մեղացն եղել լուծումն³²⁵։

Տեսե՞ր զայնժամ³²⁶ զտնանկութիւն³²⁷ այսքան մեծութեան եղեալ մայր³²⁸, միթէ՞ վնասեաց ինչ³²⁹ առ փոքր մի ներքին տնանկութիւն Միածնին³³⁰ այսքան հարստութիւն տուեալ տիեզերաց։ Ընդէ՞ր³³⁰ այժմ նախատես զՔրիստոս ի Բեթղէմ զաղքատութիւնն ընդէ՞ր³³¹ բերել ի մէջ զաղքատութիւն³³² զայսքան ի մմանէ շահն աշխարհի ոչ³³³ ածեալ զմտաւ։ Վասն է՞ր ոչ արծաճիս³³⁴ ասես Աստուծոյ զայսքան³³⁵ բարութեանց եղեալ առիթ³³⁶։ Հի՞մ ի բաց մերժես ի Միածնէն զվէրս յորոց³³⁷ զայսքան փրկութիւն եղեալ³³⁸ մարդկան³³⁹։ Ընդէ՞ր դեզերիս առ չարչարանաւքն³⁴⁰ եւ ոչ տեսանես ի չարչարանացն զկանգնումն³⁴¹։ Է՞ր սակս անարժան ասես³⁴² Աստուծոյ զչարչարանն³⁴³, յորմէ անչարչարութիւն ծնանի³⁴⁴։ Զմէ՞ր³⁴⁵ անպատշաճ ասես Աստուծոյ զտնանկութիւնն, որով աշխարհի տայր մեծութիւն³⁴⁶։ Է՞ր աղագաւ անարժանս ասես զմահն, յորով Աստուած ելոյծ զմահ։ Վասն է՞ր ոչ ասես զԽաչն Աստուծոյ³⁴⁶, որով Աստուած զզարութիւնս դիւաց քակեաց³⁴⁷։ Ընդէ՞ր զայս միայն³⁴⁸ ոչ ասես Աստուծոյ³⁴⁹, որով զիմ զմեղս ի խաչին³⁵⁰ բեւեռեաց։ Մի՞ անգոսնէր³⁵¹ զչարչարանսն, յորմէ³⁵² անչարչարութիւն ծնանի։ Մի՞ բամբասէր զանարգութիւնն, յորմէ բանարկուին բռնութիւնն լուծաւ³⁵³։ Մի՞ նախատէր զապտակսն Աստուծոյ, որով ի մեղաց զմարդն ազատեաց։ Մի՞ անարժան ասես զկապանսն Աստուծոյ, որով զկապեալսն շղթայիւք չարութեան ի բաց ելոյծ։ Մի՞ ասէր³⁵⁴ զտնանկութիւն³⁵⁵ անարժանս³⁵⁶ Աստուծոյ, որով բանարկուն աղքատացաւ³⁵⁷, որով հարստացեալ էր մոլորութեամբ³⁵⁸։ Մի՞ ըստզտանէր զԽաչն, որով զարձանս պատկերացն իշրեաց։ Մի՞³⁵⁹ արհամարհէր զբեւեռսն, որով Քրիստոս զտիեզերս ի միախոհ բարեպաշտութիւն բեւեռեաց³⁶⁰։ Մի՞³⁶¹ զմտաւ ածել զանարգանս, այլ զորս յայնցանէ ուղղութիւնս չարչարեցելոյն, զորս ոչ արդեաւք ասիցես եղեալ սոսկ մարդ չարչարեցելոյն ի միտ ունողդ եւ երեւեցելոցն հաւանեալ³⁶²։ Վասն է՞ր իսկ եւ կոչես անարգան³⁶³, զի զոր կոչես անարգս, վասն փրկութեան մարդկան Աստուած ընկալաւ³⁶⁴ եւ զչարչարանս ընկալաւ, եւ ասի, այլ եւ³⁶⁵ բժշկութիւն եղել մերոյս ախտից^{365ա}։ Արդ, մի՞ անուանէր զայտոսիկ չարչարանս, այլ չարչարանաց մերոց բժշկութիւն, եւ մի՞ բերէր զանդամս Կուսին առ ի նախատինս Աստուածութեանս, քանզի ոչ բռնութիւնն է այտոսիկ անարժանն, եթէ ստեաց անպատուութիւն ախտից զբարեւորութիւն մարդոցն

պղծեաց³⁶⁶, քանզի ոչ բնութեամբ են ամաթալի անդամքն, այլ վասն ախտալի³⁶⁷ ցանկութեանն թշնամանեալ³⁶⁸, զի թէ էր բնութեամբ ամաթալի՝ ոչ էր³⁶⁹ ստեղծեալ արդեք իրովք³⁷⁰ ձեռալք³⁷¹, վասն զի ոչ ամաթալեացն, այլ գեղեցկացն է արարիչ Աստուած³⁷², քանզի «տեսն զամենայն Աստուած, եւ ահա բարի են յոյժ»³⁷³, 15°: Արդ, ոչ ինչ է յԱստուծոյ եղելոցն³⁷⁴, իրովք բնութեամբն չար եւ ոչ ամաթալի ինչ արար Աստուած³⁷⁵, այլ մեք յառաջին կազմուածէն³⁷⁶ անկեալք անտեղի ցանկութեամբք թշնամանեցաք զանձինս³⁷⁷ մեր, ընդ միմն եւ՝ զբնութիւնս³⁷⁸: Արդ, եթէ ի ստեղծել³⁷⁹ Աստուծոյ զանդամս կնոջն ոչ անգուանի³⁸⁰ եւ ոչ բնակելով ի մա³⁸¹ թշնամանի: Բանզի³⁸² յիւր արարածս Աստուած ոչ բնակի անարժանապէս³⁸³: Իսկ եթէ ասիցես՝ զիա՞րդ թողեալ զերկինս յարգանդի բնակեցաւ՝ ասացի քեզ, թէ վասն մարդկան եղեւ մարդ Աստուած՝ Աստուած գոյով³⁸⁴ մնացեալ եւ ոչ փոխեալ³⁸⁵ լեութենէն: Այլ³⁸⁶ խոստովանիմ զգոյն ինքն Աստուած եւ մարդ: Աստուած մախքան զյափտեանս, իսկ մարդ եղեալ ի ծննդենէն: Աստուած մշտնջենաւոր եւ մշտնջենաւորակից Հար: Իսկ գոյոյն մարդ ի ծննդենէն սկսեալ ոչ երկուս, այլ՝ մի, ոչ ասացեալ որպէս մի եւ իմացեալ երկուս, քանզի ոչ է պարտ մարտնչել բանի ընդ մտածութեան, ոչ իմանամք երկու եւ խոստովանիմք մի, քանզի տնաւրէնութեամբ եւ սքանչելեաք միաւորեալն ոչ բան որոշէ եւ մտածութիւն: Իսկ եթէ ոք մտածութեամբ որոշէ զմիմն, զոր ընդ մնայն էր՝ ի բաց որոշեալ իմացաւ եւ սուտ լինի մտածութեամբ ի բաց որոշեալ, զոր ընդ մնայն էր միշտ: Այլ պարտ է խոստովանակից ունել բանին զմտածութիւն. մի ասես Քրիստոս, զգոյն ինքն Աստուած եւ մարդ եւ իմա: Իսկ եթէ ասես մի եւ զմտաւ ածես երկուս՝ ընդ բանին քո մարտուցեալ ունիմ զմտածութիւն: Արդ, մի՞ ասեր երկուս տարբերութեամբք իւիք բաժանեալ, քանզի եթէ միաւորես բանի՝ մի՞ որոշէր մտածութեամբք՝ զմիաւորութիւն ուրացար: Արդ, մի՞ առ քննութիւն որոշեալս իջուցանէր զխորհուրդս Աստուծոյ զծայրագունն միաւորութիւն սքանչելագործելոյ հաւատայ սքանչելեացն եւ մի՞ քակէր մտածութեամբք եւ գեղեալն մի՞ քակէր զսքանչելիսն գտանել զսահմանն վիճով, քանզի ոչ մնա սքանչելի, որոյ սահմանն ճանաչի, եթէ եղելոյն ծանաթ է սահմանն՝ ոչ եւս է մշան եւ ոչ եղեալն սքանչելի³⁸⁷: Իսկ եթէ սքանչելիք են եւ մշանք³⁸⁸, ի բաց թողեալ զմտածութիւնս³⁸⁹ զհաւատն³⁹⁰ ընկալ: Խոստովանիմք մի³⁹¹ զՏէր³⁹² մեր Յիսուս Քրիստոս³⁹³ Աստուած եւ մարդ զգոյն ինքն ոչ մտածութեամբք³⁹⁴ եւ ոչ բանիւք եւ ոչ խորհրդովք որոշեալ զփրկական տնաւրէնութենէն³⁹⁵: Բանզի եթէ միաւորութեամբ³⁹⁶ Աստուածութեան եւ մարդկութեանն ճանաչի տնաւրէնութիւնն³⁹⁷: Իսկ որ զմիաւորութիւն որոշեաց եւ զտնաւրէնութիւն ուրացաւ՝ դատապարտեսցի³⁹⁸: Հաւատասցուք զտնաւրէնութեանն սքանչելեաց³⁹⁹: Արդ⁴⁰⁰, հաւատացելոցն ի Քրիստոս, որք խոստովանին զմա զայս շնորհն, պարգեւեսցէ⁴⁰¹ զարքայութիւնն երկնից: Որոց լիցի ամենեցուն մեզ հասանել շնորհաւ եւ մարդասիրութեամբ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Որում փա՛ռք յափտեանս. Ամէն:

ՏԱՐԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԾԱՆՈԹ-ԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Խորագիր՝ A Սրբոյն Թեոդորոսի եպիսկոպոսի Անկիրեայ խաւք յատր ծննդեան Փրկչին մերոյ եւ Աստուծոյ Յիսուսի յոր ի Կուսէն ծնաւ, եւ եթէ աստուած է ծնեալն մարդ եղեալ սքանչելեաք եւ ոչ փոխադրութեամբ եւ եթէ մի եւ նոյն է այն եւ այս ասացեալ եւ ոչ խորհրդով անջատեալ, B Սրբոյն Թեոդորոսի Անկիրիոյ եպիսկոպոսի խաւք ի ծնունդն Քրիստոսի:

Բնագիր՝ 1 BC չիք է: 2 BC չիք է: 3 B չիք էած: 4 AB յաղթեաց: 5 A բնութիւնս ծնաւդ փխ. ըստ ... զծնունդն: 6 AB չիք քան: 7 A չիք կուսութիւնն... արար: 8 B քանզի: 9 A բուսուցչի: 10 A որով: 11 Հումարեանով բացակայում է «որ յեղեմ» բացատրությունը: 12 A զտնկոցն բուսուց ազգ փխ. բուսուց հասկ: 13 B տնկոյն փխ. տունկ... յերկրէ: 14 BC մարդոց փխ. մրգոց (հուն յάρ όπωρας): 15 C չիք բուսուց: 16 B փրկութեան պտուղ փխ. պտուղ... փրկութիւն: 17 B չիք եւ: 18 AB էր: 19 A չիք բոյս: 20 A ոչ այս: 21 B չիք ոչ նա կակղումն... կուսութիւն: 22 A ընդ մարդոյ, ընդ մարմնոյ, փխ. ըստ մերում: 23 AB մերծեալ: 24 C զբնութեան: 25 B մարդ փխ. մարմին (հուն. σάρκα): 26 A դադարի փխ. դադարեալ է: 27 A լսիցես: 28 B գոյեղէն: 29 A էապէս եւ գոյեղէն իմացիր փխ. երեւեալապէս... իմացիս: 30 AB յառաջ հեղումք (A հեղու) փխ. առ զեղու: 31 A առեալ, արարեալ փխ. եղեալ: 32 A գոյոյն փխ. ի գոյն: 33 B էր յառաջ փխ. նախ: 34 A Հար փխ. ծնաւդին իւրոյ: A չիք իւրոյ: 35 B կամեցաւ լինել: 36 A փոխադրութեամբ: 37 C չիք մարդ: 38 C կալաւ փխ. ընկալաւ: 39 A մերս: 40 A Բանն աստուածապէս, աստուածապէս փխ. Բանն Աստուած: 41 B չիք գոյեղուտ («գոյեղուտ»-ի դիմաց հուն. ունի οὐσιωδὴς τε και ενυπόστατος) = էական և անձնավորական): 42 A Աստուածութեան: 43 B Աստուածութեան: 44 B չիք ինչ: 45 B շարժեցեալ փխ. փոխադրեալ: 46 B փոխադրեալ: 47 C չիք աստուածայնոյ էութեան: 48 A նստեալ փխ. մնաս: 49 B Եւ փխ. Այսու: 50 AB փոփոխիմ: 51 AB սքանչելի: 52 B փոխադրութեամբ: 53 B Քանզի փխ. այսպիսի իրաց: 54 A մեզ այսպիսի փխ. ի մեզ փոխադրութիւն: 55 B նշանակելով (չիք եւս է): 56 B երանելի առաքեալն ասէր փխ. աստուածայինն... ասելով: 57 B ոչ ասաց: 58 AB էր փխ. բնութեամբ: 59 C չիք ապա: 60 B Տեսանէ՞ս թէ: 61 B կերպարանս զծառայի: 62 B փոխեալ: 63 C փոփոխեալ հարկաւորութեամբ: 64 B չիք եւ: 65 «կամի»-ի դիմաց հուն. ունի λέγει = ասում է): 66 B չիք իցէ: 67 C սքանչելագործել եւ նկարել անսահման փխ. սքանչելագործելն... սահմանի: 68 A ի ծառայի կերպարանս: 69 B ծնունդ: 70 A ինչ եւ փխ. ոչ: 71 C ի սահման բնութեանն փխ. զորս... սահման: 72 AB հեթանոսաց... կարծի: 73 B Քրիստոսի խորհուրդն: 74 AB զտնարեւութեան բան: 75 C չիք վասն էր... յիմարութիւն: 76 A մարդ (կրկնված և հետո ուղղված): 77 C զհոգոյն: 78 A եւ փխ. ի: 79 B չիք մարդ: 80 B չիք զամենայն: 81 AB ոչ ի նոսա փխ. խնդրէ: 82 B բնակել փխ. ընկալեալ ի: 83 B մարմնովն: 84 B ծծաղիւն... հաւատան: 85 A խնդրելով: 86 A իրին: 87 BC ասելով փխ. լսելով (հուն. ἀκούων = լսելով): 88 B համարին: 89 B ոչ հաւատով ունեալ: 90 BC փոխադրելով փխ. անփոխադրապէս (հուն. ἀεταβλήτως): 91 A բնութեւն: 92 B խնդրելով (չիք զինքն): «Եւ... զինքն»-ի դիմաց հուն. ունի 'Αλλ' οὐκ οὕτως εδίδαξεν ο Παυλος, είπων, τὸν διῖτα ἴτα θεῶ, γεγενησθαι ανθρώπων = բայց այդպէս չի ուսուցանել Պողոսը՝ որ նա, ով հավասար է Աստծուն, մարդ դարձաւ: 93 C չիք եւ: 94 C չիք հեթանոսաց: A չիք

վասն էր... յիմարութիւն: 95 AB ինչ փխ. համարեալ: 96 C համարեացի գայթազդութիւն փխ.
 թուեացի ճիմարութիւն: 97 C յիմարութիւն փխ. պատմութիւն յիմար: 98 B զխաչեցեալն
 ասեմք փխ. զխաչելեալն քարոզեմք: 99 A խառնել թուիմք փխ. որպէս զխաչեալն... թուիմք:
 100 B սքանչելագործութեան: 101 B Աստուծոյ, այլ ըստ ամենայնի զքնութեան բան
 շարժեն եւ համարին թշնամանել զԱստուած իրացուցեալ զչարչարանս, զի ապրեցուցէ
 զչարչարելին, քանզի զդիտումն խնդրոյն ոչ տեսանեն փրկական գոյ եւ բարերարութեան
 Աստուծոյ վայելուչ, այլ միայն թէ զչարչարանսն յինքն հպեաց Աստուած, ասեն, եւ ոչ
 տեսանեն յայսմանէ ճփրկութիւն մարդկան եւ զկանգնումն: 102 B իշխես հպեցուցանել
 փխ. եթէ հպացուցանեմք: 103 C չիք ուրեմն: 104 B եղև: 105 B բառնայ ի բաց: 106-107 C
 չիք Այլ... միշտ: 108 C էր փխ. մեղաց: 109 B չիք եւ կամ ջնջեաց: 110 A զչարութիւն մահու,
 մահու բռնութիւն փխ. զգարութիւն մահու: 111 B եղև զայսոսիկ: 112-114 C չիք եւ... քեզ:
 113 A չիք եւ: 115 C հաւանողք փխ. հաւատովք: 116 AB խուզին բանիւք: 117-118 C չիք
 Քանզի... իրին: 119 B խոստովանեցան: 120 B քննեցին: 121 C հաւատով զսքանչելիսն:
 122 A Աւետարանիչն ասաց: 123 C ընթացեալքն փխ. ընծայեալքն: 124 A տեսութիւն փխ.
 զարութիւն: 125 A քանզի փխ. վասն զի: 126 C չիք ընծայից: 127 A մատուցանեն: 128 C
 պատուելի: 129 B յիրեանց փխ. ի նոցանէ: 130 A կարծեսցելոյն: 131 A մահուն: 132 C չիք
 այսոսիկ: 133 B Տեսանես թէ: 134 A մերս: 135 B Քանզի փխ. վասն զի: 136 A եղեալն: 137
 BC չիք որ: 138-139 B զիրաքանչիւր առանձինն պահել զմիաւորեալն, այլ նա եւ
 միաւորեալն փխ. քանզի... միաւորեալն: 140 AB լինին երկուք փխ. կոչի երկուս: 141-142 C
 չիք Այլ... ասաց: 143 C չիք «Երեկ եւ այսար»: 144 A տուեալ փխ. առեալ: 145 A եղեալ փխ.
 գոլով: 146 BC չիք ասէ: 147 B միածինն: 148 C ծառայականն: 149 A Այլդ: 150 C չիք զի
 եղև եւ: 151 B սքանչելագործելն: 152 AB զիտէ, քանզի փխ. զիտէ... դու: 153-154 C
 եզիպտացիքն, արին ունէր Նեղոս փխ. գետ... զՆեղոս: 155 B Ասա դու: 156 C մերժեալ:
 157 B զխորհուրդս: 158 C չիք լոյսն (խաւար ցեզիպտոս): 159 B չիք եւ լոյսն: 160 C չիք էր
 նոցա: 161 A Բայց փխ. իսկ: 162 C խաւար եղև լոյսն փխ. լոյսս... եղև: 163 BC չիք խաւար:
 164-165 C չիք յայսմանէ... խաւար: 166 B կացեալ փխ. մնացեալ: 167 C խաւար լինի: 168-
 174 C չիք քանզի... զսքանչելիսն: 169 C չիք այն: 170 A ապականացու: 171 A յայտնեն: 172
 A մնաց: 173 եղև փխ. լինի: 175 A Եւ կամ ի Բաբելոն ի բոցն զհա՞րդ փխ. Կամ... բոցն: 176
 B եւ բոց: 177-180 C չիք Եւ... բաբելացիքն: 178 A յայտնին: 179 A այսոսիկ: 181 B թէ զհարդ
 հոյրն մնաց հոյր եւ եղև ցաղ: 182 AC չիք մնաց: 183 C տեսիլն: 184 A չիք քանզի... բոցոյն:
 185 A յայտնեն զայս բաբելացիքն: 186 B Եւ յայտնեն զայս բաբելացիքն. այլ մնացեալ, եւ
 եղև ցաղ փխ. Եւ զայս բաբելացիքն... եղև: 187 B նշանացն փխ. բնութեանն զսքանչե-
 լեացն: 188-189 C չիք Քանզի... առնել: 190 C Եւ արդ զայսոսիկ սքանչելագործեալ Աստու-
 ծոյ փոխադրեալ զբոցն ի ցաղ փխ. Եւ սքանչելագործէ... ցաղեալ: 191 A զաշխարհս ապ-
 րեցուցէ: 192 B նոյն ինքն մնացեալ: 193-194 C չիք զքնութեան... ցաղ: 195 A աստուածա-
 ցուցանել փխ. ապրեցուցանել: 196 B կամեցեալ Աստուած: 197 B կազմեաց: 198-199 C չիք
 Քանզի... զքնութիւն: 200 BC մարգարեանային մարգարէքն փխ. մարգարեանայր մարգա-
 րէ (հուն. Προφήτης): 201 C յաղթեալ: Նա եւ ամենայն արարածք տկարանա-
 յին առ ի փրկութիւնս: 202 A մերոյս մարդոյս, փխ. մեզ ի: 203-204 C չիք Եւ վկայէ...
 առաքեալք: 205 B Էին փխ. Էաք: 206 AB հրեշտակապետք: 207-215 C չիք Այլ... արինացն:

208 A բնութիւն փխ. փրկութիւն: 209 A վասն զի փխ. եւ զի: 210 A վարդապետը ոչ զարեմ
 եւ արեւմբն տկարամային: 211 A մարդկան: 212 բնութեանս արարչագործն: 213 A սպասա-
 տրութեամբ փխ. պարատրութեամբ: 214 AB չիք զխոյս տուեալն: 216 A զկերպարան ծա-
 րայի զգեմու փխ. ծառայի... զգեցեալ: 217 A զմորս փխ. զմեզ: 218 C ճառագայթիք լուսոյ
 Աստուածութեանն իւրոյ փխ. յանյայտ տեղոյ յայտնի (հուն. εν ἀδύλῳ οὐκ ἔεται χωρίω),
 ծնանի փխ. յայտնի 219 A ծանուցեալ C ծանեալ փխ. ծնեալ: 220 AC զփրկութիւն փխ.
 զփոխադրութիւն (հուն. μεταβολήν): 220 B Այլ զի՞նչ գործէ. զամենայն ինչ աղքատ եւ
 անարգ փխ. եթէ... ազգաւ: 221-222 A չիք եթէ... մարդկան: 223 A արիմադրի: 224 A եղեալ
 էր: 225 A չիք իսկ: 226 A արիմադրութեանցն: 227 BC վասն այնորիկ փխ. Այլ զի՞նչ: 228
 AB անյայտս փխ. անյայտ ազգաւ: 229 A միոյն միայն: 230-238 B որպէս ասէ մեծն Պաղոս
 փխ. վասն... ասէ: 231 A այսորիկ: 232 A չիք եւ: 233 BC չիք կարատ... եւ: 234 BC յայտնէ:
 235 BC գոյր: 236-237 BC ցուցեալ թէ փխ. քանզի... իսկ մեք ցուցաք եթէ: 238-239 B Որպէս
 ասէ մեծ Պաղոս փխ. վասն... ասէ: 240 B մեծացոր փխ. ճոխացոր: 241 B որք ի բանէն
 Աստուծոյ ի բաց որոշեմ զմարդն փխ. որք ի բաց... Աստուծոյ: 242 A պատասխանատրու-
 թիւն: 243-250 C չիք Ո՞վ էր... այսքան: 244 A տնամկութիւն: 245 A չիք որ: 246-247 BC չիք
 իւր... եղեւ: 248 A սա փխ. նմա: 249 BC չիք է: 251 B զաղքատ: 252 C զի: 253 B նստելոյն:
 254 A խանձարոց պատումն B պատումն: 255 B կապաւորին ասագով զխորութիւն ծովու:
 256 B ածել զշնորհսն: 257 C չիք զշնորհսն եւ: 258 B մարդասիրութեան զմեծութիւն: 259 C
 զտնանգութեան (այսպէս եւ այլուր): 260 A Աստեղն: 261 AB տնանկին փխ. աղքատն:
 262-264 B չիք Այլ... մորա: 263 A պատմէին փխ. պատուէին: 265 B չիք միանգամ: 266 C եւ
 մտաւցանէին: 267AB մշանակեալ: 268-270 B չիք Այլ... անտարամի: 269 A խանձարա-
 րուրս էր: 271 C աստեղը: 272 C փոխանակեմ: 273-284 B չիք այլ... ասող: 274 A երկիր փխ.
 աշխարհն: 275 AB բազում: 276 AB տաժանմունս փխ. շարժանց: 277 C զգուշացուցողս:
 278 C վերագոյն զարութիւն առաջնորդեալ փխ. զի վերին... առաջնորդելով: 278ա C
 զաստեղէ: 279 C տեսալ: 280 AB ուցին: 281 AB եւ զոր: 282 C աստեղագիտիցն: 283 C
 չիք եւ: 284 C խորհուրդ: 285-290 B Քանզի փխ. ինքն... այլ: 286 BC զազգս զայս փխ.
 զասող զսա: 287 A չիք երբեմն: 288 A չիք ասէր: 289 A սովորականաց առնել փխ. սովո-
 րական... ունել: 291 AC չիք իմն երկնային: 292 C աստեղագիտիցն: 293 A իսկ զեկացն,
 եկաց, ասէ, ասողն փխ. եւ... եկաց: 294 AB չիք տեղոյն: 295-300 B չիք զաստեղէն... Մա-
 նուկն: 296 C չիք ուրուք: 297 AB առնէ: 298 AB զգայականաց: 299 AB չիք տեղոյն: 301 C
 չիք ուրեմն: 302 B զբարձրութիւնս: 303 B երեւեալ: 304-316 B զծնունդն: Այլ սա, որ յայնժամ
 զմոգսն քարշեաց անճառելի զարութեամբ լերկրպագութիւն զմեզ ի պայծառս յայս տաւն
 ժողովեաց այսար փխ. քանզի... ի տաւն: 305 AB չիք ծնունդ: 306 C եւ ցիրեայսն
 ասացեալ: 307 C քանզի: 308 C չիք յայտնեցելոյն: 309 AB խնդրէք, ով մոգք: 310 AB
 մատուցանէք: 311 C ծանեալ: 312 AB մատուցանեմք: 313 AB միանգամայն փխ. ընծայիւք
 համանգամայն: 314 A չիք զնա: 315 A անճառելեալք: 317 B կացեալ փխ. կալով: 318 AB
 եղեւ փխ. լինի: 319 B այսորիկ: 320 B կերակրիցի: 321 BC պայծառ: 322 B զայսոսիկ: 323 A
 Բերդեմ տնկանն փխ. Բերդեմի մանկանն: 324 BC խանձարուրն այժմու: 325 A լուծումն
 եղեւ: 326 BC չիք զայնժամ: 327 C զտնակրէնութիւն փխ. զտնանկութիւն (հուն. πτωχε(αν):
 328 BC չիք մայր: 329 BC չիք ինչ: 330 BC է՞ր: 331-332 BC չիք ընդէ՞ր... զաղքատութիւն:

333 C չիք աշխարհի ոչ: 334 C արծանի: 335 C արծանիս փխ. առիթ: 336-339 B առիթ, որ այսքան փրկություն եղեւ մարդկան: 337 C զիր որ (դնում եմ ըստ հուն. τα τραύματα ԾՏ): 338 A է փխ. եղեալ: 340 AB ի չարչարանան: 341 B զկանգնումն, որով եւ լուծաւ բանաարկովն բռնություն եւ մահուամբ ելոյծ զմահ: 342 BC անարգես փխ. անարծան ասես (հուն. ἀνάξιον λέγεις): 343 A յորով լուծաւ բռնությունս բանաարկովն փխ. յորմէ... ծնանի: 344 B մի՛ անգոսնէր զչարչարանս փխ. Է՞ր... զչարչարանս: 345-366 B Մի՛ ասէր զկապանսն անարծանս Աստուծոյ, որով զկապեալսն շղթայիք չարութեանն արձակեաց: Վասն է՞ր իսկ կոչես անարգս, զոր ինչ Աստուած վասն փրկութեան մարդկան ընկալաւ, եւ մի՛ բերէր զանդամս կուսին առ ի մախատինս Աստուածութեան, քանզի եւ ոչ բնութեանս այսոցիկ անարծան է, թէ և մտեալ անպարտութեան ախտից զբարետոհմություն մարդոյն պղծեաց փխ. Զմէ՞... պղծեաց: 346 «աշխարհի տայր մեծություն»-ի դիմաց հուն. ունի «ճիշտ օ կόσμος πλοτεῖ την εὐτεβειαν = աշխարհը հարստացրեց հավատով): 346ա BC Քրիստոսի պարծանս փխ. Աստուծոյ: 347 A զչարութիւն դիւին յառակեաց փխ. զգաւրութիւն... քակեաց: 348 BC չիք միայն: 349 BC Քրիստոսի փխ. Աստուծոյ: 350 A փայտին փխ. խաչին: 351 BC անուանէր փխ. անգոսնէր (հուն. διαβάλλης): 352 BC որով փխ. յորմէ: 353 BC լուծանի: 354 BC ասես: 355 BC զսնտեսութիւն փխ. զսնանկութիւն (հուն. πένιαν): 356 A անարծան: 357 A աղքատացաւ բանաարկուն: 358 A հարստացեալ զմոլորություն փխ. որով... մոլորութեամբ: 359-360 A չիք Մի... բեւեռեաց: 361-362 BC չիք Մի... հաւանեալ: 363 BC ասեն անարծանս փխ. եւ ... անարգան: 364 A զորս ինչ Աստուած վասն փրկութեան ընկալաւ փխ. զի... ընկալաւ: 365 A չիք եւ: 365ա B աւգտի փխ. ախտից: 366 A պղծոց փխ. պղծեաց: 367 B աղտալի: 368 BC թշնամանի: 369 A ոչ արդեաւք էր: 370 A իւրովն: 371 C իւրովք ստեղծեալ ձեռաք փխ. ստեղծեալ... ձեռաք : 372 AB Աստուած արարիչ: 373 C յոյժ են: 374 C յեղեղոց Աստուծոյ: 375 BC եղեալ արարած փխ. արար Աստուած: 376 C ստեղծուածէն փխ. կազմուածէն: 377-378 B զբնութիւնս մեր փխ, զանձինս... զբնութիւնս: 379 B ստեղծալ: 380 C թշնամանի փխ. անգոսնի: 381 B նոսա: 382-383 C չիք քանզի... անարծանապէս: 384 C Աստուած մարդ լինի զոլով մնացեալ Աստուած փխ. եղեւ... մնացեալ: 385 AB փոփոխեալ: 386-387 BC չիք Այլ... սքանչելի: 388 A նշան եւ սքանչելի է, B նշանն եւս սքանչելի է փխ. սքանչելիք են եւ նշանք: 389 A զմտածութիւնս: 390 BC զհաւատսն: 391 B չիք մի: 392-393 BC Տէր Քրիստոս փխ. զՏէր... Քրիստոս: 394 BC մտածութեամբ: 395 A տնարէնութիւն: 396 B միաւորութիւն փխ. եթէ միաւորութեամբ: 397 B ճանաչին որ ինչ տնարէնութեան: 398 C հաւատասցոր տնարէնութեան սքանչելեաց փխ. իսկ որ... դատապարտեցի: 399 B չիք հաւատասցոր... սքանչելեաց: 400-401 C Արդ, հաւատասցոր ի Քրիստոս, որք խոստովանիմք զնա, զի ընկալցոր փխ. Արդ... պարգեւեցէ: